

INSTYTUCJE KURATORÓW A REALIZACJA PRAWA DO SĄDU W CYWILNYM POSTĘPOWANIU ROZPOZNAWCZYM

Sylwia Lisowska-Krakowiak

MONOGRAFIE

Wolters Kluwer

INSTYTUCJE KURATORÓW A REALIZACJA PRAWA DO SĄDU W CYWILNYM POSTĘPOWANIU ROZPOZNAWCZYM

Sylwia Lisowska-Krakowiak

MONOGRAFIE

Stan prawny na 30 czerwca 2018 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Tadeusz Wiśniewski

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Piotr Króliński – JustLuk

Łamanie

Wolters Kluwer Polska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2018

ISBN 978-83-8124-829-7

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Przedmowa.....	13
Wstęp.....	15
Rozdział 1	
Prawo do sądu w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym...	31
1. Uwagi wprowadzające	31
2. Istota prawa do sądu.....	33
2.1. Kształtowanie się prawa do sądu w polskim systemie prawnym.....	33
2.2. Wpływ prawa międzynarodowego na określenie prawa do sądu w polskim ustawodawstwie	44
2.3. Prawo do sądu w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r.	53
2.4. Uprawnienia składające się na prawo do sądu	62
3. Realizacja prawa do sądu w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym	68
3.1. Zakres ochrony cywilnoprosesowej w kontekście prawa do sądu.....	68
3.2. Dopuszczalne ograniczenia prawa do sądu.....	76
3.3. Obowiązek państwa odpowiedniego ukształtowania procedury jako element prawa do sądu.....	84
3.4. Przesłanki procesowe jako gwarancje prawidłowego przeprowadzenia postępowania.....	94

4. Zdolność procesowa jako konieczna przesłanka realizacji prawa do sądu w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym	102
4.1. Konstrukcja zdolności procesowej w polskim porządku prawnym	102
4.2. Źródła, rodzaje i funkcje zdolności procesowej.....	117
4.3. Prawne i faktyczne ograniczenia zdolności procesowej	124
4.4. Sposoby uzupełniania braków w zdolności procesowej	132

Rozdział 2

Podstawy działania kuratorów w postępowaniu cywilnym	137
1. Uwagi wprowadzające	137
2. Kuratorzy dla osób niezdolnych procesowo.....	138
2.1. Kryterium wyróżnienia kuratorów ustanawianych dla osób niezdolnych procesowo.....	138
2.2. Kuratorzy dla osób niemających zdolności procesowej	142
2.3. Kuratorzy dla osób zastępowanych przez przedstawiciela ustawowego.....	153
2.4. Kurator z art. 69 k.p.c.	164
3. Kuratorzy dla podmiotów mających pełną zdolność procesową.....	167
3.1. Kryterium wyróżnienia kuratorów dla podmiotów mających zdolność procesową.....	167
3.2. Kuratorzy dla osób fizycznych znanych z miejsca pobytu	170
3.3. Kuratorzy dla podmiotów niemających organów zdolnych do działań prawnych.....	177
3.4. Kuratorzy dla podmiotów nieznanych z miejsca pobytu	188
4. Inne przypadki działania kuratorów w postępowaniu cywilnym	197
4.1. Kryterium wyróżnienia innych rodzajów kuratorów..	197
4.2. Kurator dla zmarłego w sprawach o prawa stanu.....	199
4.3. Kurator spadku	216

4.4. Kurator w Prawie bankowym, ustawie o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, ustawie o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, ustawie o obrocie instrumentami finansowymi, ustawie o sporcie, Kodeksie spółek handlowych oraz Prawie spółdzielczym	222
--	-----

Rozdział 3

Wpływ ustanowienia kuratorów na przebieg cywilnego postępowania rozpoznawczego.....	229
1. Uwagi wprowadzające	229
2. Zasady funkcjonowania kuratorów w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym	231
2.1. Decyzja sądu jako formalna podstawa działania kuratorów	231
2.2. Wymogi dotyczące kandydatów na kuratorów.....	248
2.3. Obowiązek czynnego działania w postępowaniu cywilnym i skutki przekroczenia granic umocowania przez kuratorów	252
2.4. Wynagrodzenie kuratorów	260
3. Kuratorzy a sytuacja procesowa podmiotów uczestniczących w postępowaniu cywilnym.....	263
3.1. Skutki procesowe działania kuratorów dla zastępowanego.....	263
3.2. Skutki procesowe działania kuratorów dla przeciwnika zastępowanego.....	269
3.3. Konsekwencje procesowe nieustanowienia lub bezpodstawnego ustanowienia kuratorów.....	272
3.4. Odpowiedzialność kuratorów	281
4. Kuratorzy a konstytucyjne prawo do sądu	294
4.1. Instytucje kuratorów jako dopuszczalne ograniczenie samodzielnej realizacji prawa do sądu	294
4.2. Kuratorzy a prawo dostępu do sądu	297
4.3. Kuratorzy a prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury	306
4.4. Kuratorzy a prawo do wyroku sądowego.....	312

Wnioski końcowe	317
Bibliografia.....	327
Akty normatywne.....	351
Orzecznictwo	355

WYKAZ SKRÓTÓW

Źródła prawa

k.c.	- ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.)
Konstytucja PRL / Konstytucja RP z 1952 r.	- Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy 22.07.1952 r. (Dz.U. poz. 232 ze zm.)
Konstytucja RP	- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze zm.)
Konwencja	- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. poz. 284 ze zm.)
k.p.c.	- ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.)
k.r.o.	- ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.)
k.s.h.	- ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1577 ze zm.)
Pakt	- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. poz. 167)
pr. adw.	- ustawa z 26.05.1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2018 r. poz. 1184 ze zm.)
pr. bank.	- ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 1876 ze zm.)
pr. spół.	- ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2018 r. poz. 1285)

pr. stow.	-	ustawa z 7.04.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2017 r. poz. 210 ze zm.)
reg. sąd.	-	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23.12.2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 2316 ze zm.).
u.d.u.r.	-	ustawa z 11.09.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. z 2018 r. poz. 999 ze zm.)
u.KRS	-	ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2018 r. poz. 986 ze zm.)
u.k.s.	-	ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 300 ze zm.)
u.o.i.f.	-	ustawa z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2017 r. poz. 1768 ze zm.)
u.o.k.h.	-	ustawa z 23.10.2014 r. o odwróconym kredycie hipotecznym (Dz.U. z 2016 r. poz. 786)
u.o.z.p.	-	ustawa z 19.08.1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2017 r. poz. 882 ze zm.)
u.r.p.	-	ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1870 ze zm.)
u.s.k.o.k.	-	ustawa z 5.11.2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 2065 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

Annales UMCS	-	Annales Universitatis Mariae Curie Skłodowska
Apel. W-wa	-	Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
AUWr. PPIa	-	Acta Universitatis Wratislavenis. Przegląd Prawa i Administracji
AUWr. Prawo	-	Acta Universitatis Wratislavenis. Prawo
Biul. SN	-	Biuletyn Sądu Najwyższego
Dz.Pr.P.Pol.	-	Dziennik Praw Państwa Polskiego
GSP	-	Gdańskie Studia Prawnicze
HUDOC	-	baza orzeczeń ETPC, EKPC i Komitetu Ministrów Rady Europy, hudoc.echr.coe.int
KPP	-	Kwartalnik Prawa Prywatnego
M. Praw.	-	Monitor Prawniczy
NP	-	Nowe Prawo
OSA	-	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych

OSN	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNC-ZD	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Zbiór Dodatkowy
OSNCK	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej i Izby Karnej
OSNKW	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNP	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSNPG	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSP	-	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	-	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	-	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	-	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Seria A
PiP	-	Państwo i Prawo
POSAG	-	Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PPC	-	Polski Proces Cywilny
PPH	-	Przegląd Prawa Handlowego
Prok. i Pr.	-	Prokuratura i Prawo
Prz. Sąd.	-	Przegląd Sądowy
Prz. Sej.	-	Przegląd Sejmowy
Rocz. Nauk Praw.	-	Roczniki Nauk Prawnych
RPEiS	-	Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny
Rzeczposp. PCD	-	Rzeczpospolita – Prawo co Dnia
SC	-	Studia Cywilistyczne
Zb. Urz.	-	Zbiór Urzędowy
Zesz. Nauk. WSHiP	-	Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Handlu i Prawa
ZNUJ Prace Prawnicze	-	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze

Inne

EKPC	-	Europejska Komisja Praw Człowieka
ETPC	-	Europejski Trybunał Praw Człowieka
SA	-	Sąd Apelacyjny
SN	-	Sąd Najwyższy
SO	-	Sąd Okręgowy
TK	-	Trybunał Konstytucyjny

PRZEDMOWA

Niniejsza publikacja jest efektem przygotowania rozprawy doktorskiej z zakresu postępowania cywilnego. Książka przeznaczona jest przede wszystkim dla adwokatów, radców prawnych oraz sędziów, jako wykwalifikowanych prawników uczestniczących w ramach wykonywanego zawodu w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym, a także jako podmiotów mogących pełnić funkcję kuratorów oraz podmiotów ustanawiających kuratorów. Działania lub zaniechania sądu w zakresie ustanawiania kuratorów, jak również działania lub zaniechania radców prawnych lub adwokatów pełniących funkcję kuratorów mogą odnieść daleko idące skutki dla całego postępowania cywilnego, tj. skutki z art. 379 pkt 2 i 5 oraz art. 401 pkt 2 k.p.c., co ma istotne znaczenie z punktu widzenia stosowania prawa w praktyce.

Materia objęta pracą porządkuje wiedzę dotyczącą mogących działać w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym kuratorów prawa procesowego i prawa materialnego, w szczególności odnosząc się do podstaw ustanawiania różnych kuratorów, zakresu ich kompetencji w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym, celów działania, wymogów, wynagrodzenia, sposobu ustanawiania wraz z zaskarżalnością decyzji sądu, obowiązku czynnego działania i skutków przekroczenia granic umocowania przez kuratorów, skutków procesowych działania kuratorów dla zastępowanego oraz jego przeciwnika, konsekwencji nieustanowienia bądź niezasadnego ustanowienia kuratorów, odpowiedzialności kuratorów oraz wpływu istnienia instytucji kuratorów na realizację przysługującego zastępowanemu i jego przeciwnikowi prawa do sądu w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym. Mając na uwadze poruszane w pracy problemy, należy oczekiwać, że może stać się ona przydatna wskazanym

grupom zawodowym w razie konieczności stosowania przepisów prawa dotyczących kuratorów występujących w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym.

W tym miejscu pragnę złożyć serdecznie podziękowania mojemu promotorowi – Pani dr hab. Joannie Misztal-Koneckiej, prof. KUL, za życzliwą opiekę naukową, jak również recenzentom – Pani dr hab. Kindze Fladze-Gieruszyńskiej, prof. USz, oraz Pani dr hab. Annie Machnikowskiej, prof. UG, za cenne uwagi, które podnoszą wartość niniejszej publikacji.

WSTĘP

Prawo do sądu rozumiane jako prawo do rzetelnej ochrony sądowej stanowi niezbędny element prawidłowego funkcjonowania państwa, którego obowiązkiem jest zapewnienie instytucjonalnych i proceduralnych gwarancji jego realizacji. Jako zasada prawa konstytucyjnego kreuje dyrektywę tworzenia aktów normatywnych o odpowiedniej treści. W tym aspekcie ustawodawca powinien zabezpieczyć możliwość korzystania z prawnych środków ochrony naruszanych praw i dochodzenia roszczeń z nich wynikających oraz istnienie pełnych gwarancji procesowych umożliwiających korzystanie z tych środków.

Z uwagi na doniosłą rolę, jaką odgrywają w systemie prawnym przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w tym w szczególności art. 45, muszą one decydować o kształcie postępowania cywilnego, którego celem jest zapewnienie ochrony praw jednostki. Zarówno ustawa zasadnicza i standardy prawa międzynarodowego, jak i orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego stwarzają po stronie ustawodawcy obowiązek takiej konstrukcji Kodeksu postępowania cywilnego, aby interes jednostki był chroniony w sposób rzeczywisty. Przenosząc treść konstytucyjnego prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy na grunt postępowania cywilnego, należy przyjąć, że jego celem jest osiągnięcie sprawiedliwego rozstrzygnięcia w warunkach rzetelnego postępowania.

Do niezbędnych elementów warunkujących przeprowadzenie prawidłowego postępowania należą przesłanki procesowe. Determinują one poprawny jego bieg, tzn. jego wszczęcie i przeprowadzenie zgodnie z obowiązującym prawem. Jedną z koniecznych przesłanek procesowych stanowi zdolność procesowa, która wpisuje się w prawo do sądu

rozumiane jako prawo dostępu do sądu, odpowiednio ukształtowanej procedury oraz prawo do wyroku sądowego, a także prawo do wykonania orzeczenia. Jako niezbędny przymiot podmiotów uczestniczących w postępowaniu umożliwia ona bowiem skuteczne uruchomienie procedury sądowej, przesądza o ważności czynności procesowych, a jej brak może powodować wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem.

Istnieją jednak sytuacje, w których wskazana zdolność doznaje ograniczeń w ten sposób, że pewne podmioty zawsze, inne w określonych sytuacjach, nie są w stanie korzystać z dobrodziejstw związanych bądź z jej przyznaniem, bądź posiadaniem. Ograniczenia te mogą wynikać wprost z przepisów prawa albo pewnych zdarzeń faktycznych i mają istotne znaczenie z punktu widzenia możliwości wszczęcia i oceny prawidłowości toczącego się postępowania, a także trwałości wydanego w wyniku rozpoznania sprawy rozstrzygnięcia, co istotnie wiąże się z realizacją prawa do sądu w postępowaniu cywilnym.

Uzupełnienie braków w zdolności procesowej może obejmować przypadki, które niwelują jej prawne bądź faktyczne ograniczenia, umożliwiając tym samym samodzielne działanie w postępowaniu cywilnym podmiotów, które z wykorzystaniem zasady dyspozycyjności oraz zasady równości realizują przysługujące im prawo do sądu. W sytuacjach, w których podmioty te nie są jednak w stanie, bądź z przyczyn faktycznych, bądź z powodu ograniczeń prawnych, samodzielnie działać w postępowaniu, znajdują zastosowanie przepisy regulujące poszczególne instytucje kuratorów.

Wobec powyższego wybór problematyki niniejszej publikacji wynikał z założenia, że występowanie w postępowaniu cywilnym kuratorów stanowi odstępstwo od samodzielnego działania podmiotów w postępowaniu cywilnym, a tym samym przekłada się na realizację przysługującego im prawa do sądu w tym postępowaniu. Uregulowanie w przepisach prawa instytucji kuratorów umożliwia bowiem uruchomienie postępowania, prawidłowe ukształtowanie procedury bez narażania się na wystąpienie wad nieważności oraz w konsekwencji pozwala na wydanie prawomocnego rozstrzygnięcia bez ryzyka wznowienia postępowania.

Ponadto kuratorzy odgrywają doniosłą rolę w zakresie obrony praw strony bądź uczestnika postępowania cywilnego, jak również ich występowanie w postępowaniu cywilnym ma istotne znaczenie dla realizacji zasady równości oraz korzystania z określonych środków procesowych.

Twierdzenie, że instytucje kuratorów pełnią istotną funkcję w przebiegu cywilnego postępowania rozpoznawczego, znajduje uzasadnienie we fragmentarycznej analizie orzecznictwa sądów rejonowych. Wynika z niej bowiem, że w latach 2011–2013 rozpoznano 6598 spraw o ustanowienie kuratora dla osoby niepełnosprawnej, zaś w latach 2008–2013 – 5753 sprawy o ustanowienie kuratora dla częściowo ubezwłasnowolnionego¹. Z danych tych wynika więc, że wskazane instytucje są wykorzystywane w praktyce w przypadku stwierdzenia zarówno faktycznych, jak i prawnych braków w zdolności procesowej.

W tytule publikacji celowo użyto sformułowania „instytucje kuratorów”, aby w ten sposób zaakcentować rolę poszczególnych kuratorów w realizacji prawa do sądu w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym, a równocześnie odstąpić od prowadzącego do błędnych wniosków stanowiska o istnieniu jednolitej instytucji kurateli. Ponieważ wskazany zwrot stanowi *novum* na tle terminów i pojęć stosowanych w dotychczasowej literaturze przedmiotu, jego przyjęcie wymaga uzasadnienia. Zostanie ono dokonane poprzez prezentację sposobu nazywania zagadnień prawnych odnoszących się do kuratorów przez przedstawicieli doktryny oraz analizę pojęcia instytucji prawnej. Konieczne będzie również przedstawienie przyczyn, dla których zrezygnowano z następujących ujęć tematu: „Instytucja kuratora a realizacja prawa do sądu w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym”, „Instytucja kurateli a realizacja prawa do sądu w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym”, „Kurator a realizacja prawa do sądu w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym”.

---

¹ D. Olejniczak-Dąbrowska, *Wybrane rodzaje kurateli w praktyce sądowej*, „Prawo w Działaniu” 2014/7, s. 90–91. Autorka dokonała analizy orzecznictwa sądów rejonowych, którą objęto sprawy rozpoznawane w postępowaniu nieprocesowym w wydziałach rodzinnych i nieletnich o ustanowienie kuratora dla osoby niepełnosprawnej oraz o ustanowienie kuratora dla osoby częściowo ubezwłasnowolnionej, zakończone prawomocnie w latach 2008–2013.

Sięgając w pierwszej kolejności do literatury obejmującej zakresem tematycznym kuratorów, zauważyć należy, że autorzy w pracach dotyczących prawa rodzinnego posługują się w przeważającej mierze sformułowaniem „instytucja kurateli”². Powyższe nazewnictwo wynika zapewne z terminologii użytej przez ustawodawcę w tytule części Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, zgodnie z którym zawarty w tytule III dział III nosi tytuł „Kuratela”. W publikacjach dotyczących konkretnych kuratorów dominującym zwrotem jest „instytucja kuratora”³. Należy zauważyć, że zawarte we wskazanym kodeksie przepisy, jak również przepisy innych aktów prawnych posługują się nie pojęciem kurateli, ale terminem „kurator”. Wobec powyższego należy przyjąć, że wskazane terminy nie są wyraźnie rozróżniane przez przedstawicieli doktryny i są stosowane zamiennie, a ich elementem wspólnym jest słowo „instytucja”.

Warto zatem przystąpić do przedstawienia znaczenia terminu „instytucja prawna”. Zgodnie z definicją prawniczą może on mieć trzy znaczenia. Po pierwsze, należy przez niego rozumieć wyodrębniony i stanowiący funkcjonalną całość zespół norm prawnych odnoszących się do stosunków w jakiejś dziedzinie życia społecznego. Po drugie, mianem tym określa się również zespół działań wyznaczony przez wyodrębniony

---

² J. Winiarz, J. Gajda, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2001, s. 277, 279; H. Haak, *Opieka i kuratela. Komentarz*, Toruń 2004, s. 267–270; J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2012, s. 457; J. Łukasiewicz [w:] *Instytucje prawa rodzinnego*, red. J. Łukasiewicz, Warszawa 2014, s. 333; H. Ciepła [w:] *Komentarz do spraw rodzinnych*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2014, s. 801; P. Suski [w:] *Prawo rodzinne*, red. G. Jędrejek, Warszawa 2015, s. 1030; J. Strzebinczyk, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016, s. 411.

³ Np. A. Michnik, *Kurator ustanowiony na podstawie przepisów ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym*, „Radca Prawny” 2003/2, s. 21; A. Góra-Błaszczkowska, *Zasada równości stron w procesie cywilnym*, Warszawa 2008, s. 236, 243; A. Jurzec-Jasiecka, A. Jasiecki, *Wybrane zagadnienia dotyczące instytucji kuratora procesowego dla osoby, która nie jest znana z miejsca pobytu (art. 143–144 k.p.c.)*, Prz. Sąd. 2014/7–8, s. 64; J. Mucha, *W kwestii dopuszczalności podnoszenia zarzutów merytorycznych przez kuratora ustanowionego dla osoby nieznannej z miejsca pobytu* [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014, s. 412; M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, Art. 1–505³⁸, red. M. Manowska, Warszawa 2015, s. 214; Ł. Panasiuk, *Problem ustanowienia i określenia kompetencji kuratora nieobecnego*, „Palestra” 2015/9–10, s. 115; A. Kościółek, *Obowiązki kuratora procesowego dla osoby nieznannej z miejsca pobytu*, PIP 2015/10, s. 57, 61.

zespół norm. Po trzecie, wskazane sformułowanie może także oznaczać osobę albo grupę osób zorganizowaną i działającą na podstawie wyodrębnionego zespołu norm⁴. Ponadto w literaturze przytacza się funkcje instytucji, jakimi są zaspokajanie potrzeb jednostki i systemu społecznego oraz umożliwienie stabilizacji wymiany społecznej⁵.

Mając na uwadze powyższe, należy przyjąć, że poszczególne zbiory przepisów odnoszących się do kuratorów odpowiadają treści wskazanej definicji. Świadczy o tym to, że ich regulacje dotyczą określonych stosunków w danej dziedzinie życia społecznego, ponadto wyznaczają one zakres działania kuratorów na podstawie wyodrębnionego zespołu norm, jak również dotyczą osoby pełniącej funkcję kuratora, działającej na podstawie takiego zespołu norm. Dodatkowo sięgając do funkcji instytucji, należy wskazać, że akcentowaną w pracy rolą kuratora jest zaspokajanie potrzeb jednostki oraz systemu społecznego przez umożliwienie realizacji prawa do sądu zastępowanego i innych podmiotów uczestniczących w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym. Reasumując, przez użyty w tytule publikacji termin „instytucje” należy rozumieć poszczególne zbiory przepisów zawarte w różnych aktach prawnych regulujące przewidziane w nich kwestie dotyczące kuratorów.

Warto również wskazać, że celowo posłużono się liczbą mnogą. Termin „instytucja” sugeruje, że dotyczy on jednego zespołu norm prawnych regulującego działanie kuratora w postępowaniu cywilnym. Tymczasem podstawę ustanowienia kuratora mogą stanowić przepisy wielu aktów normatywnych, takich jak: Kodeks cywilny, Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks spółek handlowych, Prawo o stowarzyszeniach, ustawa o ochronie zdrowia psychicznego, ustawa o odwróconym kredycie hipotecznym, ustawa o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, Prawo bankowe, ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej⁶, ustawa o europejskim zgrupowaniu interesów

---

⁴ W. Gromski [w:] *Encyklopedia prawa*, red. U. Kalina-Prasznic, Warszawa 2007, s. 243, hasło „instytucja prawna”.

⁵ M. Wojciechowski [w:] *Leksykon współczesnej teorii i filozofii prawa. 100 podstawowych pojęć*, red. J. Zajadło, Warszawa 2007, s. 135–136, hasło „instytucja prawna”.

⁶ Ustawa z 13.06.2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2018 r. poz. 51 ze zm.).

gospodarczych i spółce europejskiej⁷, ustawa o spółdzielni europejskiej⁸, ustawa o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, ustawa o obrocie instrumentami finansowymi, Prawo spółdzielcze, ustawa o cudzoziemcach⁹ oraz ustawa o sporcie¹⁰.

Przepisy przywołanych ustaw regulują odrębnie przyczyny ustanowienia oraz zakres działania przewidzianych w nich poszczególnych kuratorów. Wobec powyższego w odniesieniu do kuratorów należy mówić nie o jednej, ale o co najmniej kilkunastu instytucjach, którymi są zawarte we wskazanych aktach prawnych zbiory przepisów odnoszące się do poszczególnych kuratorów.

Za przyjęciem powyższej terminologii przemawia również wyrażany w doktrynie pogląd, zgodnie z którym kuratela jest instytucją niejednością¹¹. Wskazuje się, że przyczyną takiego stanu rzeczy jest różnorodność aktów normatywnych, na podstawie których ustanawiany jest kurator¹², co z kolei skutkuje różnorodnym charakterem kurateli¹³. Ponadto podnosi się, że kuratela nie została unormowana jednolicie ze względu na różne cele tej instytucji i konteksty sytuacyjne¹⁴. W związku z tym przyjmuje się, że kurateli nie można ujmować jako jednolitej instytucji, a różnorodność aktów prawnych przewidujących kuratorów uniemożliwia określenie wspólnych cech kurateli w ogólności¹⁵. Warto również wskazać, że w literaturze przedmiotu zauważa się, że kuratela nie jest jedną instytucją prawną, ale ujętym pod wspólną nazwą zbiorem sze-

---

⁷ Ustawa z 4.03.2005 r. o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych i spółce europejskiej (Dz.U. z 2015 r. poz. 2142 ze zm.).

⁸ Ustawa z 22.07.2006 r. o spółdzielni europejskiej (Dz.U. z 2016 r. poz. 7 ze zm.).

⁹ Ustawa z 12.12.2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2017 r. poz. 2206 ze zm.).

¹⁰ Ustawa z 25.06.2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2017 r. poz. 1463 ze zm.).

¹¹ J. Ignatowicz [w:] *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, red. J. Piątoski, Wrocław 1985, s. 1192; A. Zieliński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze w zarysie*, Warszawa 2011, s. 289; J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo...*, s. 457; A. Jurzec-Jasiecka, A. Jasiecki, *Wybrane...*, s. 58; Z. Strus [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 3, *Artykuły 506–729*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2013, s. 306.

¹² J. Strzebinczyk, *Prawo...*, s. 411.

¹³ J. Łukasiewicz [w:] *Instytucje...*, red. J. Łukasiewicz, s. 333.

¹⁴ Z. Strus [w:] *Kodeks...*, t. 3, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, s. 306.

¹⁵ J. Strzebinczyk, *Prawo...*, s. 411.

regu instytucji¹⁶. Wobec powyższego przyjęcie w tytule pracy zwrotu „instytucje” jest uzasadnione.

W doktrynie dominuje stanowisko, zgodnie z którym mozaikowość rodzajów kurateli skutkuje znacznymi utrudnieniami całościowego omówienia zagadnień związanych z kuratorami i przekłada się na trudności związane z usystematyzowaniem tej materii¹⁷. Niemniej jednak istnieje możliwość przedstawienia instytucji odnoszących się do poszczególnych kuratorów poprzez wyodrębnienie elementów wspólnych tych instytucji, dokonane na podstawie ustalenia, jakie braki w zdolności procesowej są uzupełniane przez działanie różnych typów kuratora w postępowaniu. Takie założenie stanowi dobrą podstawę do formułowania wniosków i analiz w kontekście realizacji prawa do sądu określonych podmiotów biorących udział w postępowaniu cywilnym.

Jak wskazano, przez zwrot „instytucje” należy rozumieć poszczególne zbiory przepisów zawarte w różnych aktach prawnych, regulujące przewidziane w nich kwestie dotyczące kuratorów. W konsekwencji takiego założenia tytuł publikacji celowo posługuje się sformułowaniem „instytucje kuratorów”.

Kolejny rozważany tytuł publikacji: „Instytucja kurateli a realizacja prawa do sądu w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym”, również okazał się nieodpowiedni. Posłużenie się sformułowaniem „instytucja kurateli” w świetle przedstawionych poglądów dotyczących braków jej jednolitości nie znajdowałoby uzasadnienia. Argumentem przemawiającym za odrzuceniem tematu w powyższym brzmieniu, stało się również to, że w literaturze przedmiotu zauważa się rozróżnienie „kurateli” i „kuratora”. Przez kuratelę należy bowiem rozumieć istniejący pomiędzy kuratorem a zastępowanym stosunek prawny – stosunek kurateli¹⁸. Tymczasem przyjęty tytuł wskazuje, że zakres tematyczny publikacji wykracza poza ten stosunek, ponieważ instytucje kuratorów

---

¹⁶ S. Grzybowski, *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Warszawa 1980, s. 255; K. Dadańska, *Działanie osoby prawnej*, Warszawa 2006, s. 82.

¹⁷ J. Winiarz, J. Gajda, *Prawo...*, s. 277, 279; K. Dadańska, *Działanie...*, s. 82.

¹⁸ H. Haak, *Opieka...*, s. 270.

wpływają również na realizację prawa do sądu podmiotów innych niż zastępowany.

Podjęte rozważania potwierdziły stanowisko, że wadliwe byłoby również posłużenie się sformułowaniem: „Kurator a realizacja prawa do sądu w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym”. Tak ujęty tytuł, po pierwsze, nie odzwierciedlałby w wystarczający sposób nowatorskiego podejścia do przepisów dotyczących poszczególnych kuratorów, jakim jest badanie ich wpływu na realizację prawa do sądu. Po drugie, z uwagi na brak istnienia w przepisach prawa jednolitej konstrukcji kuratora byłby on nieprecyzyjny i nazbyt upraszczający przedstawioną w pracy materię. Po trzecie, ze względu na doniosłość prawa do sądu w polskim systemie prawnym posłużenie się tylko pojęciem kuratora mogłoby nie ukazać istotnego znaczenia występowania w postępowaniu cywilnym poszczególnych kuratorów dla jego realizacji.

W tym miejscu zasadne jest sięgnięcie do etymologii oraz definicji słownikowych określających znaczenie terminu „kurator”. Pojęcie to ma swoje źródło w łacińskim słowie *curator* oznaczającym m.in. opiekuna¹⁹. Pochodzi ono od wyrazu *curatela* rozumianego jako „opieka nad duszami”²⁰, który powstał z połączenia zwrotu *curata tutela*, tłumaczonego jako „troskliwa opieka”²¹. W związku z tym przyjmuje się, że *curator* to podmiot sprawujący kuratelę²², a motywem jej ustanowienia była niemożność właściwego prowadzenia przez daną osobę spraw²³ wynikająca z braku pełnej zdolności do czynności prawnych²⁴. Powyższe przekłada się na współczesne definiowanie „kuratora” jako

¹⁹ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 2000, s. 284; *Słownik języka polskiego*, red. E. Sobol, Warszawa 2007, s. 383.

²⁰ W. Kopaliński, *Słownik...*, s. 284; *Słownik języka polskiego*, red. E. Sobol, s. 383.

²¹ *Słownik wyrazów obcych*, red. E. Sobol, Warszawa 1995, s. 623.

²² J. Sondel, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 2009, s. 240, hasło *curator*.

²³ W. Rozwadowski [w:] *Prawo rzymskie. Słownik encyklopedyczny*, red. W. Wołodkiewicz, Warszawa 1986, s. 44, hasło *cura*.

²⁴ W. Litewski, *Słownik encyklopedyczny prawa rzymskiego*, Kraków 1998, s. 63, hasło *cura*.

osoby ustanowionej przez sąd²⁵, wyznaczanej do reprezentowania osób niezdolnych do działań prawnych²⁶, potrzebujących pomocy do prowadzenia swoich spraw²⁷.

Mając na uwadze powyższe, należy uznać, że najważniejszym tytułem, odnoszącym się najpełniej do treści zawartych w publikacji, jest: „Instytucje kuratorów a realizacja prawa do sądu w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym”. Każdy z poszczególnych zbiorów przepisów zawartych w różnych aktach prawnych, regulujących przewidzianych w nich kuratorów ma bowiem istotne znaczenie dla realizacji prawa do sądu. Jak wskazano, mimo różnic pomiędzy poszczególnymi instytucjami kuratorów istnieje możliwość całościowego omówienia przedmiotowego zagadnienia poprzez wyodrębnienie elementów wspólnych tych instytucji. Takie założenie pozwoli również uwidocznic realizację przez państwo obowiązku polegającego na zapewnieniu instytucjonalnych gwarancji urzeczywistniania prawa do sądu.

Należy także wskazać, że w tytule celowo użyto sformułowania „w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym”, aby w ten sposób nakreślić zakres badawczy od momentu zainicjowania postępowania do czasu wydania prawomocnego rozstrzygnięcia w sprawie. Przyjęcie powyższego założenia odpowiada trzem wyróżnianym w doktrynie i orzecnictwie elementom prawa do sądu, jakimi są: prawo dostępu do sądu, prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury oraz prawo do wyroku sądowego. Ponadto tak nakreślony zakres badawczy pracy wyklucza podejmowanie rozważań nad takimi instytucjami kuratora, jak te przewidziane w Prawie upadłościowym²⁸, Prawie restrukturyzacyjnym²⁹ oraz w przepisach części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego zatytułowanej „Postępowanie egzekucyjne”.

---

²⁵ *Słownik języka polskiego*, t. 2, H–M, red. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiecki, Warszawa 1902, s. 639; M. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. 2, G–L, Lwów 1855, s. 552.

²⁶ *Słownik współczesnego języka polskiego*, t. 1, a–ówdzie, red. B. Dunaj, Warszawa 1998, s. 480.

²⁷ *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 2, K–Ó, red. S. Dubisz, Warszawa 2003, s. 365.

²⁸ Ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 2344 ze zm.).

²⁹ Ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2017 r. poz. 1508 ze zm.).

Celami badawczymi publikacji są kompleksowa analiza prawna przepisów, na podstawie których w postępowaniu cywilnym działają liczni kuratorzy, oraz ocena, w jaki sposób ich istnienie oraz podejmowane czynności przekładają się na realizację prawa do sądu uczestniczących w nim podmiotów. Teza, która będzie uzasadniana w dalszej części pracy, zakłada, że instytucje kuratorów przewidziane w przepisach prawa materialnego i procesowego stanowią gwarancję realizacji prawa do sądu nie tylko zastępowanego, lecz także innych osób uczestniczących w postępowaniu cywilnym rozpoznawczym.

Przewidywane efekty badawcze pomogą określić, jakie znaczenie mają instytucje kuratorów dla realizacji prawa do sądu w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym. Zdefiniowanie skutków, jakie wywołuje działanie poszczególnych kuratorów dla podmiotów biorących w nim udział, uwidoczni rolę tych instytucji w urzeczywistnianiu prawa do dostępu do sądu, prawa do prawidłowo ukształtowanej procedury oraz prawa do wyroku. Osiągnięte efekty badawcze uporządkują również wiedzę dotyczącą kurateli oraz umożliwią zdiagnozowanie występujących na tle tej instytucji problemów związanych ze stosowaniem regulujących ją przepisów. Stąd też mogą być inspiracją do dokonania odpowiednich zmian w aktualnych regulacjach prawnych.

W pracy zastosowano kilka metod badawczych. Jako podstawową przyjęto metodę dogmatycznoprawną, dzięki której zgodnie z zasadami wykładni prawa dokonano analizy tekstów prawnych regulujących prawo do sądu oraz instytucje kuratorów. Wykorzystano również metodę funkcjonalną, która w odróżnieniu od analiz skupiających się na prawie zawartym w aktach normatywnych koncentruje się na badaniu prawa w działaniu. Znalazła ona zastosowanie w związku z analizą wyroków i orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W ograniczonym zakresie posłużono się również metodą historycznoprawną. W celu przedstawienia kształtowania się w Polsce idei prawa do sądu w pracy przywołano przepisy zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 17.03.1921 r.³⁰, usta-

---

³⁰ Ustawa z 17.03.1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 44, poz. 267 ze zm.).

wie konstytucyjnej z 23.04.1935 r.³¹, ustawie konstytucyjnej o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej z 19.02.1947 r.³² oraz Konstytucji PRL.

Jak wynika z analizy literatury, zarówno prawo do sądu, jak i instytucje kuratorów stanowiły przedmiot zainteresowania doktryny. Powstało wiele publikacji dotyczących prawa do sądu. Należy wskazać przede wszystkim na te odnoszące się do kształtowania się idei wskazanego prawa w Polsce, np. *Kształtowanie się prawa do sądu w Polsce*³³ P. Tulei oraz *Kształtowanie się współczesnej koncepcji prawa do sądu w Polsce*³⁴ S. Pilipca, a także traktujące o prawie do sądu w kontekście jego treści, znaczenia oraz zakresu, takie jak: *Prawo do sądu i Prawo do sądu (rozważania de lege fundamentale ferenda)*³⁵ L. Garlickiego, *Teoretyczno-prawne aspekty zasady prawa do sądu*³⁶ S. Pilipca, *Prawo do sądu w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (ogólna charakterystyka)* i *Konstytucyjna zasada prawa do sądu*³⁷ Z. Czeszejko-Sochackiego. Ponadto powstawały prace związane z prawem do sądu w kontekście gwarancji praw człowieka, takie jak *Prawo do sądu jako gwarancja praw człowieka (studium na tle polskiego prawa konstytucyjnego, prawa cywilnego materialnego i procesowego)*³⁸ H. Mądrzaka i *Prawo do sądu i skarga konstytucyjna jako*

---

³¹ Ustawa konstytucyjna z 23.04.1935 r. (Dz.U. poz. 227).

³² Ustawa konstytucyjna z 19.02.1947 r. o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. poz. 71 ze zm.).

³³ P. Tuleja, *Kształtowanie się prawa do sądu w Polsce* [w:] *Vetera novis augere. Studia i prace dedykowane Profesorowi Wacławowi Uruszczakowi*, t. 2, red. S. Grodziski, Kraków 2010, s. 1043–1051.

³⁴ S. Pilipiec, *Kształtowanie się współczesnej koncepcji prawa do sądu w Polsce* [w:] *W kręgu historii i współczesności polskiego prawa. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Arturowi Korobowiczowi*, red. W. Witkowski, Lublin 2008, s. 637–666.

³⁵ L. Garlicki, *Prawo do sądu* [w:] *Prawa człowieka. Model prawny*, red. R. Wieruszewski, Wrocław 1991, s. 537–560; L. Garlicki, *Prawo do sądu (rozważania de lege fundamentale ferenda)*, *Annales UMCS* 1990/37, s. 59–71.

³⁶ S. Pilipiec, *Teoretyczno-prawne aspekty zasady prawa do sądu*, *Annales UMCS* 2000/47, s. 223–228.

³⁷ Z. Czeszejko-Sochacki, *Konstytucyjna zasada prawa do sądu*, *PiP* 1992/10, s. 14–23; Z. Czeszejko-Sochacki, *Prawo do sądu w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (ogólna charakterystyka)*, *PiP* 1997/11–12, s. 86–105.

³⁸ H. Mądrzak, *Prawo do sądu jako gwarancja praw człowieka (studium na tle polskiego prawa konstytucyjnego, prawa cywilnego materialnego i procesowego)* [w:] *Podstawowe prawa jednostki i ich sądowa ochrona*, red. L. Wiśniewski, Warszawa 1997, s. 186–200.

*konstytucyjne środki ochrony praw człowieka*³⁹ P. Tulei. Szereg publikacji dotyczy również prezentacji omawianego prawa w poglądach Trybunału Konstytucyjnego. Jako przykładowe należy wskazać: *Prawo do sądu w poglądach Trybunału Konstytucyjnego*⁴⁰ K. Działocha, *Utrudnienia w dostępie do sądu cywilnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*⁴¹ W. Hermelińskiego, *Prawo do sądu w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*⁴² J. Oniszczuka. Wymienione prace były pomocne przy określeniu istoty oraz elementów prawa do sądu.

W zakresie realizacji prawa do sądu na gruncie postępowania cywilnego istnieje wiele pozycji literatury traktujących o utrudnieniach w dostępie do sądu. Dotyczą one m.in. zagadnień związanych z wymogami ponoszenia kosztów ochrony sądowej⁴³ oraz formalizmem procesowym, mogącym mieć wpływ na uchybienie zasadom stanowiącym podstawę sprawiedliwej i rzetelnej procedury⁴⁴. Ponadto przedstawiciele nauki

---

³⁹ P. Tuleja, *Prawo do sądu i skarga konstytucyjna jako konstytucyjne środki ochrony praw człowieka* [w:] *Europejskie standardy ochrony praw człowieka a ustawodawstwo polskie*, red. E. Dynia, Cz. P. Kłak, Rzeszów 2005, s. 33–44.

⁴⁰ K. Działocha, *Prawo do sądu w poglądach Trybunału Konstytucyjnego* [w:] *Przeobrażenia we współczesnym prawie konstytucyjnym*, red. K. Działocha, Wrocław 1995, s. 67–80.

⁴¹ W. Hermeliński, *Utrudnienia w dostępie do sądu cywilnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego* [w:] *Adwokatura a modele procedur sądowych*, red. J. Giezek, A. Malicki, Warszawa 2013, s. 147–157.

⁴² J. Oniszczuk, *Prawo do sądu w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Biuletyn Trybunału Konstytucyjnego” 1999/2–3, s. 79–88.

⁴³ J. Gołaczyński, A. Krzywonos, *Prawo do sądu* [w:] *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, red. B. Banaszek, A. Preisner, Warszawa 2002, s. 725–743; A. Góra-Błaszczkowska, *Cywilnoprocesowa ochrona prawa do jakości życia (na przykładzie prawa dostępu do sądu)* [w:] *Prawo do życia a jakość życia w wielokulturowej Europie. Materiały V Międzynarodowej Konferencji Praw Człowieka (Olsztyn 2005.05.30–31)*, t. 2, red. B. Sitek, Olsztyn 2007, s. 221–231; J. Rzucidło, *Wybrane aspekty prawa do sądu w świetle nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego*, AUWr. PPIA 2010/83, s. 185–204; K. Grzelak-Bach, *Kilka uwag na tle realizacji prawa dostępu do sądu – regulacje strasburskie w kontekście aktualnej polskiej praktyki orzeczniczej* [w:] *Z problemów bezpieczeństwa. Prawa człowieka*, red. T. Jasudowicz, J. Gierszewski, P. Zientkowski, Chojnice 2012, s. 68–74.

⁴⁴ S. Cieślak, *Formalizm postępowania cywilnego*, Warszawa 2008, s. 110; K. Flaga-Gieruszka, *Dostęp do sądu a postulat humanizacji procesu cywilnego* [w:] *Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 2, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011, s. 2783–2806; T. Guzik, *Formalizm procesowy a naruszenie konstytucyjnej zasady prawa do sądu w świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego*

zajmowali się problematyką związaną z dostępem do sądu w kontekście przewlekłości i dwuinstancyjności postępowania⁴⁵. Prawo do sądu w postępowaniu cywilnym zostało kompleksowo ujęte w monografii *Realizacja prawa do sądu w postępowaniu cywilnym*⁴⁶ P. Pogonowskiego, w której dokonano jego analizy przez pryzmat kosztów procesu, efektywności postępowania, zasad postępowania cywilnego, zapewnienia bezstronności sędzięgo, właściwości sądu, przymusu adwokacko-radcowskiego, doręczenia pism, jawności posiedzeń, zasad wyrokowania, instancyjności postępowania oraz wzruszania prawomocnych orzeczeń sądowych. Przywołana literatura umożliwiła określenie proceduralnego aspektu prawa do sądu oraz mieszczącego się w nim zakresu ochrony cywilnoprosesowej.

Odnosnie do pozycji traktujących o kuratorach w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na monografię *Kurator w postępowaniu cywilnym*⁴⁷ K. Korzana. Wskazana praca jako jedyna w sposób całościowy opisuje wskazaną instytucję i jej rolę w postępowaniu cywilnym. Poruszone w niej zagadnienia sprowadzają się do dokonania podziału kuratorów na procesowych i prawa materialnego oraz przedstawienia zakresu czynności, skutków zastępstwa oraz warunków ustanowienia i ustania kurateli, nie obejmując swoim zakresem roli tej instytucji dla realizacji prawa do sądu na gruncie postępowania cywilnego. Ponadto analiza literatury przedmiotu prowadzi do wniosku, że przedstawiciele nauki jako przedmiot zainteresowania przyjmowali szczególne regulacje⁴⁸,

---

tucyjnego z dnia 12 III 2002 r. [w:] *Prawo w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, red. D. Gil, Lublin 2014, s. 226–238.

⁴⁵ A. Siemaszko, *Dostęp do sądu a przewlekłość postępowania*, „Jurysta” 1999/1, s. 3–7; J. Świeczkowski, *Kilka uwag na temat przestrzegania konstytucyjnej gwarancji prawa do sądu i dwuinstancyjnego postępowania sądowego w postępowaniu cywilnym*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2007/1–2, s. 17–35; L. Jamróz, *Przewlekłość postępowania jako naruszenie prawa do sądu* [w:] *Państwo prawa, parlamentaryzm, sądownictwo konstytucyjne. Pamięci Profesora Zdzisława Czeszejki-Sochackiego*, red. A. Jamróz, Białystok 2012, s. 144–151.

⁴⁶ P. Pogonowski, *Realizacja prawa do sądu w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2005.

⁴⁷ K. Korzan, *Kurator w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1966.

⁴⁸ A. Sylwestrzak, *Charakter prawny i kompetencje kuratora osoby ubezwłasnowolnionej częściowo*, Prz. Sąd. 2011/5, s. 45–57; J. Jagieła, *Kurator dla osoby niepełnosprawnej (zagadnienia wybrane)* [w:] *Spoleczne i prawne aspekty funkcjonowania osób z niepełno-*

zwracając uwagę zwłaszcza na ich charakter prawny i zakres uprawnień. Najszerzej opisano kuratora dla osoby nieznannej z miejsca pobytu⁴⁹. Przedmiotem publikacji byli również kurator rejestrowy⁵⁰ oraz kurator osoby prawnej⁵¹.

Rola kuratorów w realizacji prawa do sądu została zauważona w takich publikacjach jak *Obowiązki kuratora procesowego dla osoby nieznannej z miejsca pobytu i z problematyki ustanowienia kuratora procesowego dla osoby nieznannej z miejsca pobytu*⁵² A. Kościółek. Wskazano w nich, że dopuszczenie możliwości prowadzenia spraw w przypadku nieznanności miejsca pobytu danej osoby ma gwarantować realizację jej prawa do sądu. Ponadto na konieczność zapewnienia ochrony interesów i praw osoby nieznannej z miejsca pobytu, z uwzględnieniem przysługującego tej osobie prawa do sądu, zwrócono uwagę w pracy *W kwestii dopuszczalności podnoszenia zarzutów merytorycznych przez kuratora ustanowionego dla osoby nieznannej z miejsca pobytu*⁵³ J. Muchy. Istotna funkcja instytucji kuratorów w aspekcie zasady równości stron została

---

sprawności, red. E. Widawska, K. Skotnicki, Częstochowa 2014, s. 213–230; M. Mamica, *Ustalenie granic zarządu majątkiem spadkowym przez kuratora spadku*, „Jurysta” 2014/7–8, s. 37–42; Ł. Panasiuk, *Problem...*, s. 115–127.

⁴⁹ A. Jurec-Jasiecka, A. Jasiecki, *Wybrane...*, s. 64–76; D. Kotłowski, O. Piaskowska, K. Sadowski, *Kurator procesowy dla osoby nieznannej z miejsca pobytu w postępowaniu cywilnym – osoba zapewniająca stronie prawo do obrony, czy figurant?*, M. Praw. 2010/12, s. 701–704; K. Maciejewska, *Kurator dla osoby nieznannej z miejsca pobytu*, „Nowa Currenda” 2012/12, s. 65–74; K. Politowicz, *Kurator procesowy czy kurator dla doręczeń – uwagi na tle art. 143–144 KPC*, M. Praw. 2014/3, s. 133–138; A. Kościółek, *Z problematyki ustanowienia kuratora procesowego dla osoby nieznannej z miejsca pobytu*, Prz. Sąd. 2015/5, s. 56–67; A. Kościółek, *Obowiązki...*, s. 57–68; J. Mucha, *W kwestii...*, s. 403–414.

⁵⁰ N. Kowal, *Kurator „rejestrowy” w postępowaniu przed sądem prowadzającym Krajowy Rejestr Sądowy*, PPH 2003/9, s. 27–31; A. Łopuszyński, *Kurator w postępowaniu przed sądem rejestrowym*, M. Praw. 2006/3, s. 132–136; A. Jagielska-Burduk, K. Mularski, *Kurator Rejestrowy*, KPP 2012/1, s. 225–258; A. Michnik, *Kurator...*, s. 21–27.

⁵¹ A. Jagielska-Burduk, K. Mularski, *Kurator osoby prawnej. Próba wykładni art. 42 k.c.*, „Rejent” 2010/6, s. 66–93; A. Marek, P. Płaksej, *Institucja kuratora osoby prawnej oraz jednostki opisanej w art. 33¹ kodeksu cywilnego w polskim prawie – zagadnienia prawne i postulaty de lege ferenda*, „Rejent” 2014/11, s. 44–60.

⁵² A. Kościółek, *Obowiązki...*, s. 57–68; A. Kościółek, *Z problematyki...*, s. 56–67.

⁵³ J. Mucha, *W kwestii...*, s. 403–414.

również podniesiona w publikacji *Zasada równości stron w procesie cywilnym*⁵⁴ A. Góry-Błaszczkowskiej.

W przedstawionym stanie literatury brakuje monograficznej refleksji nad rolą kuratorów w realizacji prawa do sądu zastępowanego oraz innych podmiotów uczestniczących w postępowaniu cywilnym. Co więcej, zagadnienia związane ze zdefiniowaniem przyczyn uniemożliwiających samodzielne realizowanie prawa do sądu przez podmioty postępowania cywilnego oraz podstaw i zakresu działania w nim poszczególnych kuratorów, jak również dotyczące kompleksowego zdiagnozowania najważniejszych problemów na gruncie funkcjonowania omawianych podmiotów w postępowaniu cywilnym nie zostały przedstawione dotychczas w sposób całościowy, a ich podjęcie ma istotne znaczenie dla określenia realizacji omawianego prawa w postępowaniu cywilnym.

Publikacja została podzielona na trzy rozdziały. Rozdział 1, którego celem było omówienie prawa do sądu w postępowaniu cywilnym, ukazuje istotę jego znaczenia w systemie prawa w ogólności, z uwzględnieniem wpływu na kształtowanie jego treści regulacji zawartych w aktach międzynarodowych oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Konstytucyjnego. Ponadto przedstawione zostały proceduralny aspekt prawa do sądu oraz zakres ochrony cywilnoprosowej mieszczący się w jego ramach, jak również służące jego realizacji zasady i przesłanki procesowe, w szczególności zdolność procesowa.

W rozdziale 2 wskazane zostały podstawy ustanawiania kuratorów w postępowaniu cywilnym. Motywem porządkującym materię zawartą w tym fragmencie pracy było wyodrębnienie elementów wspólnych w instytucjach kuratorów według tego, jakie braki w zdolności procesowej są uzupełniane na skutek ich działania w tym postępowaniu. Omawiana część publikacji koncentruje się więc na przedstawieniu przesłanek ustanawiania kuratorów, celu i zakresu oraz przyczyn ich działania przed sądami powszechnymi.

---

⁵⁴ A. Góra-Błaszczkowska, *Zasada...*

Zadaniem rozdziału 3 było dokonanie na podstawie treści poprzednich części pracy dogłębnej analizy odnoszącej się do wpływu ustanowienia kuratora na przebieg postępowania cywilnego. Fragment ten obejmuje zaprezentowanie zasad funkcjonowania kuratorów na poszczególnych etapach postępowania, jak również wpływu ich istnienia na sytuację procesową innych podmiotów biorących w nim udział. Ostatecznie publikacja została zamknięta analizą, w jaki sposób instytucje kuratorów przyczyniają się do realizacji prawa do sądu zastępowanego oraz innych osób uczestniczących w postępowaniu.

Rozdział 1

PRAWO DO SĄDU W CYWILNYM POSTĘPOWANIU ROZPOZNAWCZYM

1. Uwagi wprowadzające

Prawo do sądu w swoim historycznym rozwoju przeszło ewolucję od uprawnienia jednostki do ochrony przed arbitralnością władzy do prawa do wymiaru sprawiedliwości¹. Jego współczesna treść kształtowała się w Polsce w ciągu wielu lat i była umacniana w drodze wykładni dokonywanej przez Trybunał Konstytucyjny². Obecnie prawo do sądu stanowi jeden z najistotniejszych elementów demokratycznego państwa prawnego³, w którym organy władzy publicznej są zobowiązane do działania na podstawie i w granicach obowiązujących przepisów⁴. Opiera się ono na założeniu, że w państwie prawa właściwym arbitrem

---

¹ Wyrok TK z 12.05.2003 r., SK 38/02, Dz.U. poz. 818; J. Jasińska, *Prawo do sądu na tle polskiego prawa cywilnego materialnego i procesowego* [w:] *Problemy z sądową ochroną praw człowieka*, t. 1, red. R. Sztymmler, J. Krzywkowska, Olsztyn 2012, s. 275.

² S. Paweła, *Prawo do sądu w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Zesz. Nauk. WSHiP 2004/9, s. 13.

³ S. Pilipiec, *Teoretyczno-prawne...*, s. 223; B. Adamiak, *Prawo do sądu jako gwarancja wolności gospodarczej* [w:] *Granice wolności gospodarczej w systemie społecznej gospodarki rynkowej. Księga jubileuszowa z okazji 40-lecia pracy naukowej prof. dr. hab. Jana Grabowskiego*, Katowice 2004, s. 13.

⁴ M. Karpiuk, *Prawo do sądu (rzetelnego procesu sądowego) i jego ochrona w prawie krajowym i międzynarodowym* [w:] *Ewolucja prawa polskiego w dobie globalizacji*, red. D. Tyrawa, Lublin 2013, s. 19.

do rozpoznawania sporów prawnych jednostki jest sąd⁵, który poprzez rzetelność procesu sądowego umożliwia dochodzenie jej racji⁶. Z tej przyczyny omawiane uprawnienie zajmuje doniosłe miejsce w katalogu praw i wolności człowieka⁷ i jest uznawane za podstawowy środek gwarancji ich ochrony⁸. W doktrynie podkreśla się, że prawo do rzetelnej ochrony sądowej jest warunkiem koniecznym właściwego funkcjonowania państwa i społeczeństwa⁹, zaś do zasadniczych komponentów współczesnego rozumienia państwa prawnego zalicza się instytucjonalne i proceduralne gwarancje praw podmiotowych obywateli, w tym prawo do sądu będące jednym z najważniejszych praw człowieka¹⁰. Stąd też omawianemu uprawnieniu nadaje się znaczenie fundamentalne¹¹. Ponadto sygnalizuje się, że przez współczesne cywilizacje rozwijana jest koncepcja powszechnego dostępu do sądu¹².

W celu dokonania analizy, w jaki sposób prawo do sądu wpływa na konstrukcję cywilnego postępowania rozpoznawczego, w pierwszej kolejności należy przedstawić jego istotę. Właściwe jej określenie wymaga analizy sposobu kształtowania się prawa do sądu w polskim systemie prawnym z uwzględnieniem wpływów wynikających z prawa międzynarodowego. Powyższe umożliwi przedstawienie obecnego sposobu

---

⁵ D. Dudek, *Prawo do sądu* [w:] *Zasady ustroju III Rzeczypospolitej Polskiej*, red. D. Dudek, Warszawa 2009, s. 110.

⁶ M. Karpiuk, *Prawo...*, s. 19.

⁷ H. Mądrzak, *Prawo...*, s. 186; D. Dudek, *Prawo...*, s. 108–111. Zdaniem D. Dudka prawo do sądu stanowi jedno z najważniejszych praw człowieka, zaliczane do kategorii osobistych, jest podstawową gwarancją całego statusu prawnego jednostki i środkiem realizacji wszelkich roszczeń zgłaszanych w związku z naruszeniem jej praw i wolności.

⁸ M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, *Prawo do sądu* [w:] *Prawa i wolności I i II generacji*, red. A. Florczak, B. Bolechów, Toruń 2006, s. 92.

⁹ L. Garlicki, *Prawo do sądu (rozważania...)*, s. 59.

¹⁰ A. Pieniążek, *Demokratyczne państwo prawne. Podstawy doktrynalne, istota i charakter*, Przemysł 1999, s. 133.

¹¹ A. Kubiak, *Konstytucyjna zasada prawa do sądu w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, Łódź 2000, s. 7; A. Kalwas, *Prawo do sądu w polskim wymiarze sprawiedliwości*, M. Praw. 2002/13, s. 600; M. Skibińska, *Rozważania wokół konstytucyjności regulacji art. 428 § 2 kpc w kontekście zasady równości i realizacji prawa do sądu* [w:] *Konstytucjonalizacja postępowania cywilnego*, red. Ł. Błaszczak, Wrocław 2015, s. 259.

¹² K. Korzan, *Glosa do uchwały SN z 9.05.2001 r., III CZP 13/01*, „Rejent” 2002/2–3, s. 129.

wykładni art. 45 Konstytucji RP. Z uwagi na niezwykle szerokie znaczenie prawa do sądu w ogólnym systemie prawa, mając na uwadze temat pracy, należy z niego wyodrębnić te elementy, które mogą być realizowane w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym. W związku z tym zasadne jest omówienie jego wpływu na zakres ochrony cywilnoprosesowej ze wskazaniem sytuacji, w których podlega ono dopuszczalnym ograniczeniom. Na podstawie tak dokonanej analizy możliwe stanie się określenie warunków, jakim powinna odpowiadać procedura cywilna uwzględniająca rzeczywistą realizację w jej ramach prawa do sądu. W tym zakresie uwagę należy skoncentrować na warunkach, które decydują o prawidłowości przeprowadzenia postępowania cywilnego, a więc na przesłankach procesowych. Jedną z nich stanowi zdolność procesowa, której omówienie jest niezbędne do udowodnienia założenia, że instytucje kuratorów stanowią odstępstwo od samodzielnego działania podmiotów w postępowaniu cywilnym. Dlatego też konieczne jest przedstawienie jej konstrukcji, źródeł, rodzajów, sposobów ograniczenia oraz uzupełniania.

2. Istota prawa do sądu

2.1. Kształtowanie się prawa do sądu w polskim systemie prawnym

Historia prawa do sądu sięga czasów starożytnych. W literaturze wskazuje się¹³, że pierwsze wzmianki na jego temat znajdują się w Księgach Mojżeszowych Starego Testamentu, tj. w ich fragmentach dotyczących ustanawiania sędziów i sprawiedliwego sądenia¹⁴. Omawiane prawo było również przedmiotem rozważań Arystotelesa, który wśród uprawnień mających szczególnie demokratyczny charakter wskazywał na wnoszenie skargi w obronie pokrzywdzonego oraz prawo do odwołania się do sądu¹⁵. Biorąc pod uwagę regulacje dotyczące postępowania cy-

---

¹³ R. Szmaj, *Prawo do sądu*, „Gubernaculum et Administratio” 2001/1, s. 151.

¹⁴ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, red. K. Dynarski, Poznań–Warszawa 1980, s. 174.

¹⁵ Arystoteles, *Ustrój polityczny Aten*, Warszawa 1973, s. 15–16.

Sylwia Lisowska-Krakowiak – doktor nauk prawnych; radca prawny z kilkuletnią praktyką; autorka publikacji z zakresu prawa rodzinnego i postępowania cywilnego.

Monografia jako jedyna na rynku wydawniczym przedstawia w uporządkowany sposób instytucje kuratorów występujących w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym oraz całościowo omawia zagadnienie roli kuratorów w realizacji prawa do sądu zastępowanego i innych podmiotów uczestniczących w postępowaniu cywilnym.

Autorka prezentuje kompleksową analizę przepisów, na podstawie których działają kuratorzy w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym, oraz ocenia, w jaki sposób ich obecność i podejmowane czynności przekładają się na realizację prawa do sądu uczestniczących w nim podmiotów.

Materia objęta pracą porządkuje wiedzę dotyczącą kuratorów prawa procesowego i prawa materialnego mogących działać w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym, w szczególności odnoszącą się do:

- podstaw ustanawiania różnych kuratorów,
- zakresu ich kompetencji w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym,
- celów działania, wynagrodzenia, sposobu ustanawiania (wraz z zaskarżalnością decyzji sądu),
- obowiązku czynnego działania,
- skutków przekroczenia granic umocowania przez kuratorów,
- konsekwencji nieustanowienia bądź niezasadnego ustanowienia kuratorów,
- skutków procesowych działania kuratorów dla zastępowanego oraz jego przeciwnika,
- odpowiedzialności kuratorów.

Publikacja jest przeznaczona dla prawników praktyków – adwokatów, radców prawnych i sędziów.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8124-829-7

CENA 129 ZŁ (W TYM 5% VAT)